

ІНТРОДУКЦІЯ

<http://doi.org/10.31861/pytlit2020.101.007>

УДК 81'373.612.2:821.111Шек1/7.07

ОНТОЛОГІЧНА СУТЬ ПЕРЕНЕСЕННЯ ЗНАЧЕНЬ: ІНТЕРПРЕТАЦІЙНИЙ РЕСУРС МЕТАФОРИ

Ольга В'ячеславівна Червінська

orcid.org/0000-0001-9261-0604

o.chervinska@chnu.edu.ua

*Доктор філологічних наук, професор, завідувача кафедрою
Кафедра зарубіжної літератури, теорії літератури та слов'янської філології
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Вул. Коцюбинського, 2, 58012, м. Чернівці, Україна*

Роман Анатолійович Дзик

orcid.org/0000-0002-0395-8850

r.dzyk@chnu.edu.ua

*Кандидат філологічних наук, асистент
Кафедра зарубіжної літератури, теорії літератури та слов'янської філології
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Вул. Коцюбинського, 2, 58012, м. Чернівці, Україна*

Анотація. З урахуванням аналітичного досвіду метафорології ставиться питання про онтологічний сенс літературної метафори. Воно, передусім, постає як рецептивна проблема і розглядається практично на конкретному прикладі поезії В. Шекспіра – центральної постаті „західного канону”. Увагу зосереджено на 64-му сонеті та його українськомовних і російськомовних перекладах. Базовою метафорою тут виступає парадигма „часу”. Час як образ, якщо виходити з концепції О. Потебні, у всіх випадках зберігає свою „внутрішню форму”: він антропоморфний і за всіма ознаками відповідає архаїчній міфологемі, надалі реалізованій саме як розгорнута генеративна метафора. В шекспірівському тексті перед нами послідовно постає, розгортається і опредметнюється відповідна загальній темі сонета багатокomпонентна метафора

„убивчої думки” (“This thought is as a death”) про руйнування і фатальний кінець усього суцього, що переводить абстракцію *думки* у формат метафоричної образності, яка чітко відтворена практично у всіх перекладах. Її по „онтологічній спіралі” сумарно формує зевгма (чотириразове „When / коли”, прикріплене насамкінець до узагальнення „Ruin hath taught me thus to ruminare... / То це руйнування змушує мене замислитись...”) – ця класична фігура моделює й композиційний каркас метафорики сонета. Відштовхуючись від питання про первинність в онтологічній парі значень „сутність” і „субстанція”, висновується, що метафора, постаючи суб’єктивною реальністю-текстом, водночас творить „не-буття”, є специфічною, фрагментарною копією світу, його квазіоригіналом. Парадокс полягає в тому, що, „занурюючись” у метафоричне поле, ми в такий спосіб заглиблюємося в не-буття, але прямуємо саме до реальності.

Ключові слова: онтологічна метафора, метафоричне ядро, метафоричне поле, ризома, інтерпретаційний ресурс, переклад, 64-й сонет В. Шекспіра.

Міркування про метафору є чи не найфундаментальнішими в онтології, здатними об’єднати багато наукових галузей. Різниця в ключах, які розкривають зміст метафорики (у розумінні тенденції стилю дискурсу) відповідно до певного типу наукового знання. Приміром, така наукова галузь, як математика, що пов’язана, на перший погляд, з абстрактним мисленням, себе сприймає також у таких самих координатах: „Розглядаючи математику як метафору, я хочу підкреслити, – зізнається відомий математик у книжці «Математика як метафора», – що інтерпретація математичного знання є актом у вищому ступені творчим. У певному сенсі математика – це роман про природу і людство” (Манин 2010: с. 53). Більше того, метафора демонструє свою онтологічну всеохопність навіть при інтерпретації станів людської тілесності – так, С. Зонтаг в цьому аспекті розглядає стан хвороби через її „образний вислів, або ж метафору”, висловлюючи думку, „що хвороба – *не* метафора і що найправильніший підхід до розуміння хвороби, тобто найздоровіший спосіб бути хворим, – це якнайшвидше очищення від метафоричності і якнайбільша резистентність до метафоричного мислення” (Зонтаг 2012: с. 5). Як вважає Л. Даннеберг, „різницю між філософськими, науковими або літературними метафорами

знайти можна, проте вона буде вочевидь ґрунтуватися не на іманентних властивостях” (Даннеберг 2010: с. 189). На метафорі фокусується методологічні міркування гносеології чи не всіх наукових галузей. У цьому криється завуальована конгруентність метафоричного мислення і епістемології, адже „вся епістемологія внутрішньо метафорична” (Анкерсмит 2003: с. 391).

Відомий польський історіограф В. Вжосек визначає метафору як специфічний феномен „спільної мови”, зокрема розглядає її в аспекті ментальності, напряду пов’язуючи її з онтологією і інтерпретацією: „Ця встановлювана метафорами онтологія утверджує складові спільної мови тих, хто її використовує або мовчазно визнає як очевидність” (Вжосек 2012: с. 34). Визнається, що „в сучасній науковій парадигмі метафору розглядають як ментальну операцію, як спосіб пізнання, структурування, концептуалізації, моделювання й репрезентації світу” (Киридон і Троян 2012: с. 14). Підкреслюється також, що „метафора – це особливого роду схеми аналогового мислення” (Киридон і Троян 2012: с. 14).

Як відомо, онтологія намагається описати явище в його цілісності, розглянути всі наявні взаємозв’язки, і, зокрема, цікаво, як реалізується ця специфічна цілісність саме в літературній метафорі, основоположним законом якої є специфічна варіативність перенесення значень. На відміну від Арістотеля, що тлумачив метафору, виходячи з ідеї мімезису, як форму наслідування на формальному рівні, сучасна наука наділяє метафору статусом когнітивної універсалії (що включає і повсякденність). Так, Дж. Лакофф і М. Джонсон, суголосно з вищезазначеним, також стверджують, що „наша повсякденна понятійна система, в рамках якої ми мислимо і діємо, метафорична за самою своєю суттю” і що „поняття, які управляють нашим мисленням, зовсім не замикаються у сфері інтелекту. Вони керують також нашою повсякденною діяльністю, включаючи найбуденніші, земні її деталі” (Лакофф и Джонсон 2004: с. 387). Звідси випливає принципове узагальнення: „Якщо ми праві у своєму припущенні, що наша понятійна система має переважно метафоричний характер, тоді наше мислення, повсякденний досвід і поведінка значною мірою зумовлюються метафорою” (Лакофф и Джонсон 2004: с. 387). Щоправда, таке

розуміння природи саме поетичної метафорики розчиняє її в надто загальних контурах.

Сучасні філософи у своїх міркуваннях про онтологію відштовхується від ідеї взаємопереходу категорій *субстанція* і *сутність*, загалом інтерпретуючи проблему як досі відкрите питання (див.: Баумейстер 2012: с. 243–244). Метафора є субстанцією, і саме в цій субстанції слід виявляти сутність. Отже, завдання, пов'язане з метафорою, полягає в тому, щоб виявляти допустимі координати саме цієї точки переходу, в результаті якого не буде втрачатися сенс.

Перше питання, що постає звідси: чи містить в собі літературна метафора необмежений зміст? Чи передбачена і чи припускається межа в розгортанні від початку закладених в ній значень?

Феномен метафори, що може розглядатися як частина чогось цілісного в самому собі, як іманентна редукція фрагмента дійсності, з погляду рецепції може, крім того, варіювати свої значення залежно і від того, чи враховується той обсяг смислів тексту, в який вона первісно „занурена”. Тобто йдеться про так зване метафоричне поле, що, на відміну від номінативного (первинного) поля, яке „відображає зв'язки і залежності між об'єктами реальної дійсності”, постає вторинним і, з лінгвістичного погляду, „відображає зв'язки з іншими денотатами” (Скляревская 1993: с. 115). При цьому, з посиланням на позицію Ю. Карулова, наголошується на „відкритості поля, його незавершеності, здатності «генерувати» нові слова”, що виступає його „фундаментальною властивістю” (Скляревская 1993: с. 115). За Ф. Анкерсмітом, „метафора спонукає нас зайняти позицію, розміщену водночас і поза мовою, і поза реальністю, щоб сформулювати ідею про те, як у цій метафорі мова і реальність поєднуються разом” (Анкерсмит 2003: с. 391).

Структура метафори в її локальному контурі (як такої, тобто без урахування контексту) відповідає геліоцентричній моделі світобудови: як правило, тільки одне-єдине, визначене „програмою” цієї метафори понятійне значення вживається і називається в прямому сенсі, з усіх інших слів, що входять у цілісний метафоричний „комплекс”, видобувається сегмент значення, якого потребує це головне слово чи, рідше, синтагма (нижче ця ідея розгортається у зв'язку з поняттям ризоми). Континуальні межі

метафоричного поля можемо спостерігати на прикладі рецепції будь-якого літературного тексту, що особливо виразно підтверджує практика поетичних перекладів.

В означеній перспективі звертаємося до В. Шекспіра як центральної постаті „західного канону” (за Г. Блумом) – розглянемо далі його 64-й сонет. Від початку в ньому персоніфікується ідея Часу. Питання не нове для шекспірознавців (див.: Гениушас 1981; Комарова 1989; Козубенко 2014), інтерпретується дослідниками шекспірівських сонетів як наскрізне і багатовимірне, завдяки якому „особисті почуття поета сприймаються як прояв загальних законів розвитку і змін. <...> Час виступає як жива істота, як могутня руйнівна і творча сила” (Комарова 1989: с. 16).

На наш погляд, окрім вищезазначеного, слід також акцентувати поєднання двох субстанційно протилежних значень темпоральності: Час – як всеосяжна міра, як метафоричний знак певної невблаганної вічної безмежності (у В. Шекспіра метафорична синекдоха: все спотворює і руйнує „Time’s fell hand defaced / люта рука Часу”), і час – короткий вік, „виснажене, поховане”, поєднане із завершенням, неминучістю старіння і вмирання. У симбіозі усюдисущий час-кат і час-жертва. Суміщення „часів” у метафорі В. Шекспіра виступає першорядним формотворчим критерієм і перетворює його на „базову метафору” (за термінологією Ф. Анкерсмита (див.: Анкерсмит 2003: с. 393)).

Якщо вважати художньою фікцією будь-який текст письменника (будь-якого), то слід враховувати, що всі художні фікції породжені „малим” історичним часом, який перебуває у „Великому” (за М. Бахтіним), відповідно до цього часового стику вони і адаптуватимуть власний стан. Існує, за визначенням цього вченого, „щоденна мова” –

існують навіть мови на щодень: адже і сьогоднішній, і вчорашній соціально-ідеологічний і політичний день у певному сенсі не мають спільної мови; у кожного дня своя соціально-ідеологічна, смислова кон’юнктура, свій словник, своя акцентна система, своє гасло, своя лайка і своя похвала (Бахтин 1975: с. 104).

Простежимо експериментально, що саме відбувається з субстанцією виокремленої шекспірівської полікомпонентної метафори (і всіх інших, що входять до неї в тексті) у вибраних нами українсько- та російськомовних перекладах, кожний з яких експонує свою межу розуміння і, натомість, генерує дещо відмінний горизонт смислів.

Зачин сонета:

When I have seen by Time's fell hand defaced
The rich proud cost of outworn buried age...

(Burrow 2002: p. 509).

(Підрядковий переклад українською А. Виженка: „Коли я побачив, як люта рука Часу спотворює / Те, що було багатством та гордістю виснаженого, похованого століття...” (Шекспір 2013а: с. 134); підрядковий переклад російською О. Шаракшане: „Когда я вижу, как обезображено беспощадной рукой Времени / то, что было богатством и гордостью изжитого и похороненного века” (Шекспир 2004)).

Переважна більшість перекладачів, зберігаючи наративну інерцію шекспірівського тексту, калькують його початок „When I have seen / Коли я побачив” (за винятком С. Маршака, який дозволив собі узагальнене „Мы видели”, але при цьому зберіг синекдоху „времени рука”; подібно й у В. Ляущка: „Ми бачимо”). Надалі кожен з перекладачів обирає власний шлях.

З-поміж українських перекладів беремо до уваги переклади Н. Бутук (Шекспір 2011: с. 64), О. Виженка (Шекспір 2013а: с. 135), І. Костецького (Шекспір 1958: с. 53), В. Ляущка (Шекспір 2013b: с. 95), В. Марача (Шекспір 2017), Д. Павличка (Шекспір 1998: с. 79), Д. Паламарчука (Шекспір 1966: с. 94), Г. Пилипенка (Шекспір 2010: с. 133), І. Селезінки й О. Селезінки (Шекспір 2008: с. 176), О. Тарнавського (Шекспір 1997: с. 139), В. Харламова (Шекспір 2015: с. 66).

Коли я бачу під рукою тліні / Віків старих понижені скарби
(Н. Бутук)

Коли я бачу, як Часу правиця / Безжально нищить надбаня
століть (О. Виженко)

Коли дивлюсь, як Час щербить без меж / Похованих віків
розкішний труд (І. Костецький)

Ми бачимо – невидима рука / Змітає все, руйнуючи, пожежі
(В. Ляшук)

Коли я бачу, як рукою часу / Безжально стерті надбаня віків
(В. Марач)

Коли я бачу, як руйнує трони / Фатальний час, як смерті
навдогідь (Д. Павличко) (с. 63)

Дивлюсь, як нищівна потуга літ / Зміта пишноту, злидні
і корони (Д. Паламарчук)

Коли я бачу руйнівну ту силу, / Що нищить надбаня віків
(Г. Пилипенко)

Коли дивлюсь, як руки злого Часу / Руйнують славу мертвих
поколінь (І. Селезінка, О. Селезінка)

Коли я взрів, як Часу зла рука / Спотворює колись красивий вік
(О. Гарнавський)

Спотворено рукою часу все ж – / Продажного, живого відчайдуха
(В. Харламов)

З-поміж російських перекладів розглянуто переклади Р. Бадигова (Шекспир 2005), М. Гербеля (Шекспир 1996: с. 68), І. Івановського (Шекспир 2016: с. 350), А. Лібермана (Шекспир 2015: с. 153), Ю. Ліфшиця (Шекспир 2006b), С. Маршака (Шекспир 2016: с. 196), В. Микушевича (Шекспир 2016: с. 427), А. Олеара (Олеар 2013: с. 71), В. Савіна (Шекспир 2004), С. Степанова (Шекспир 2011: с. 218), С. Труханова (Шекспир 2006a), О. Фінкеля (Шекспир 2016: с. 273), І. Фрадкіна (Шекспир 2016: с. 519), М. Чайковського (Шекспир 2016: с. 120), Ф. Червінського (Шекспир 1997: с. 424).

Когда я вижу: Времени рука / Минувших дней гордыню
усмиряет (Р. Бадигов)

Когда я вижу вокруг, что Время искажает / Остатки старины,
чей вид нас восхищает (М. Гербель)

Когда я вижу, как сметает Время / Все то, чему пришла пора
истлеть (І. Івановський)

Все может Время в злобе одолеть. / Я вижу: гордый яркий свет
погашен (А. Ліберман)

Я видел, как у Времени в руках / богатство превращается
в отброс (Ю. Ліфшиць)

Мы видели, как времени рука / Срывает все, во что рядится
время (С. Маршак)

Узрев, как время грозною рукой / Громит гробницу века, чтобы
впредь (В. Микушевич)

Я вижу... От богатств былых веков / одни руины оставляет
время (А. Олеар)

Когда седого времени свирепость / Крушит помпезность
гордую эпох (В. Савін)

Когда я вижу на челе морщины, / Их Временем наброшенную
сеть (С. Степанов)

Когда я вижу, как обезображен / Жестокосердно труд седых
веков (С. Трухтанов)

Когда я вижу, что былая слава / Превращена в руины и гроба
(О. Фінкель)

Я вижу: Время не таит свирепость, / Столетья гордость
превращает в прах (І. Фрадкін)

Когда я зрю, как время искажает / И блеск и роскошь
отошедших лет (М. Чайковський)

Когда я вижу, как волшебные уборы / Срывает время с древности
седой (Ф. Червінський)

Отже, час виступає як універсальна метафорична парадигма, точніше – як певне метафоричне „ядро”, втілене у В. Шекспіра в образі „рука часу” (антропоморфна синекдоха). Ця метафорична субстанціональність збережена далеко не всіма перекладачами. В українських перекладацьких версіях її не зруйновано в Н. Бутук („рука тліні”), О. Виженка (своєрідно: „Часу правиця”), В. Марача, І. Селезінки й О. Селезінки, О. Тарнавського, В. Харламова і в російських – Р. Бадігова, Ю. Ліфшиця, С. Маршака, В. Микушевича.

Однак як парадигму в кожному разі Час зберігає саме шекспірівський акцент – він руйнівний і, звернемо увагу, він також поданий перекладачами в персоніфікованому форматі:

Коли я бачу під рукою тліні (Н. Бутук),
Часу правиця / Безжально нищить (О. Виженко),
Час щербить без меж (І. Костецький),
невидима рук / Змітає все (В. Ляшук),
рукою часу / Безжально стерті надбаня віків (В. Марач),
руйнує трони / Фатальний час (Д. Павличко),
нищівна потуга літ / Зміта пишноту (Д. Паламарчук),
Годину, котра вежі повалила (Г. Пилипенко),
руки злого Часу / Руйнують славу (І. Селезінка, О. Селезінка),
Часу зла рука / Спотворює (О. Тарнавський),
Спотворено рукою часу (В. Харламов).

Аналогічне постає характерним і для російських перекладів:

Времени рука / Минувших дней гордыню усмиряет (Р. Бадигов),
время искажает (М. Гербель, М. Чайковський),
сметает Время (І. Івановський),
Все может Время в злобе одолеть (А. Ліберман),
у Времени в руках / богатство превращается в отброс (Ю. Ліфшиць),
времени рука / Срывает (С. Маршак),
время грозною рукой / Громит (В. Микушевич),
одни руины оставляет время (А. Олеар),
седого времени свирепость / Крушит (В. Савін),
Временем выброшенную сеть (С. Степанов),
придет мгновенье, и время умертвит мою любовь (О. Фінкель),
Время не таит свирепость (І. Фрадкін),
Срывает время (Ф. Червінський).

Отже, Час як образ, якщо виходити з концепції О. Потебні, у всіх цих випадках зберігає свою „внутрішню форму”: він антропоморфний і за всіма ознаками відповідає архаїчній міфологемі, надалі реалізованій саме як розгорнута генеративна метафора (визначенням „генеративна метафора” послуговується переважно лінгвістика (див.: Тестелец 2001: с. 507)).

Із парадигми „часу” в шекспірівському тексті перед нами послідовно зароджується, розгортається й опрідметнюється відповідна загальній темі багатокомпонентна метафора „убивчої думки” (“This thought is as a death”) про руйнування і фатальний кінець усього сущого. Це переводить абстракцію *думки* у формат метафоричної образності, яка чітко відтворена практично у всіх перекладах. Її по „онтологічній спіралі” сумарно формує зевгма (чотириразове „When / коли”, прикріплене насамкінець до узагальнення „Ruin hath taught me thus to ruminare... / То це руйнування змушує мене замислитись...”) – ця класична фігура моделює й композиційний каркас метафорики сонета.

Послідовно, авторським пунктиром тут позначений образно хронос і топос: історично завершена епоха, руйнування величної рукотворної старовини (*поховане століття*), незмінний вічний ритм боротьби природних стихій (*голодний океан, королівство суші*), нарешті, дух, який колись витав над усім, що тепер у стані занепаду.

Проте необхідно звернути увагу на те, що шекспірівська метафора в конструктивному значенні оформлена за принципом дельозівської ризоми, тобто вона складається з кількох „ризоматичних капсул”: „виснажене, поховане століття” (“outworn buried age”), „башти” (“towers”) і „бронза” (“brass”), „океан” (“ocean”), „стан” (“state”), „моя любов” (“my love”), що саме в перекладах трансформуються чи не найвиразніше.

Семантика першої з них (шекспірівське „виснажене, поховане століття”) варіюється в усіх прикладах. Проте семантичне поле ризоматичної капсули розширюється за рахунок уведення конкретних визначень або додаткової предметності. Приміром:

укр.: „віків старих понижені скарби” (Н. Бутук), „надбання століть” (О. Виженко), „похованих віків розкішний труд” (І. Костецький), „безжально стерті надбання віків” (В. Марач), „славу мертвих поколінь” (І. Селезінка, О. Селезінка), „спотворює колись красивий вік” (О. Тарнавський);

рос.: „минувших дней гордыню усмиряет” (Р. Бадигов), „остатки старины, чей вид нас восхищает” (М. Гербель), „срывает все, во что рядится время” (С. Маршак), „гробница века” (В. Микушевич), „от богатств былых веков одни руины оставляет время” (А. Олеар), „помпезность гордая эпох” (В. Савін), „обезображен жестокосердно труд седых веков” (С. Труханов), „былая слава превращена в руины и гроба” (О. Фінкель), „столетий гордость превращает в прах” (І. Фрадкін), „искажает и блеск и роскошь отошедших лет” (М. Чайковський), „волшебные уборы срывает время с древности седой” (Ф. Червінський).

Окремо слід зупинитися на перетвореннях, яких у перекладах набувають шекспірівські поетичні алегорії „башти” (“towers”) і „бронза” (“brass”):

When sometime lofty towers I see down-rased,
And brass eternal slave to mortal rage...

(Коли я бачу, як башти, що колись були надзвичайно високі,
руйнуються вщент, / А бронза стає вічним рабом смертельної люті...).

У перекладах ці рядки функціонують в інших „семантичних полях”, зберігаючи водночас зв'язок із метафоричним ядром

першоджерела, прочитання й інтерпретацію якого всі перекладачі розгортають за правилами власної метафорики:

укр.:

І веж колишню велич у руїні, / І вічну мідь рабою смертної злоби (Н. Бутук),

Руйнує башти, храми і дзвіниці, / Вогнем пече зеленкувату мідь (О. Виженко),

Коли загладу зрю величних веж / І в рабстві нищення відвічних руд (І. Костецький),

Фортечні мури і дзвіничні вежі (В. Лящук),

Високі вежі й мідь – гробниць окрасу – / У лоні вод поховано й пісків (В. Марач),

Трухліють вежі, котяться корони, / Як вічності кориться горда мідь (Д. Павличко),

Одвічні вежі, мармур і граніт, – / Ніщо не зна від смерті охорони (Д. Паламарчук),

Годину, котра вежі повалила, / Міцний метал, який іржею стлів (Г. Пилипенко),

Як нищать башти, давніх літ окрасу, / Довічну мідь, рабу жорстких гонінь (І. Селезінка, О. Селезінка),

Високі вежі знищує до тла / І вічну мідь грузить у мертвий стік (О. Тарнавський),

Є бронза вічна (В. Харламов);

рос.:

И бронзу, пережившую века, / И каменные башни разрушает (Р. Бадигов),

Когда я вижу медь злой ярости работой / И башни до небес, сравненные с землей (М. Гербель),

Как башни валит в прах столетий бремя / И гнев свергает монументов медь (І. Івановський),

Напору поддающуюся медь / И груды щебня вместо стройных башен (А. Ліберман),

твердыня оседает на глазах / и служит смерти бронзовый колосс (Ю. Ліфшиць),

Как сносят башню гордую века / И рушит медь тысячелетий бремя (С. Маршак),

Обрушивался каменный покой, / Под щебнем хороня рабыню-медь (В. Микушевич),

от красоты – лишь груды черепков, / и даже в бронзе ржавчина, как семя, пускает корни (А. Олеар),

И в пыль дробит незыблемую крепость, / И медь литую одевает
в мох (В. Савін),
Высокой башни жалкие руины / И зеленью изъеденную медь
(С. Степанов),
Дворцов богатство, камни древних башен / И бронзовые статуи
богов (С. Трухтанов),
Что в прах повергнут замок величавый, / И даже бронза –
времени раба (О. Фінкель),
И рушит исподволь любую крепость, / И даже медь – у Времени
в руках (І. Фрадкін),
Как башни в прах паденья низвергает, / Как истребляет вечной
бронзы след (М. Чайковський),
И башни рушатся, высокие как горы, / И в рабстве медь у ярости
слепой (Ф. Червінський).

У такий спосіб „башти” абстрагуються у багатозначні символи подоланої непорушності (влади), а „бронза” „втрачає” свою реальну хімічну формулу, асоціативно породжуючи цілу низку конкретизацій (укр.: „мідь”, „окраса гробниць”, „мармур”, „граніт”, „відвічні руди”, „вічна мідь”, „довічна мідь”, „горда мідь”, „зеленкувата мідь”, „міцний метал”; рос.: „монументов медь”, „бронзовый колосс”, „рабыня-медь”, „ржавчина бронзы”, „медь литая”, „зеленью изъеденная медь”, „бронзовые статуи богов”, „вечной бронзы след” і, нарешті, майже цілком відповідно до оригіналу – „в рабстве медь у ярости слепой”).

Означені інтерпретаційні механізми закономірно працюють і в усіх інших випадках. Візьмемо ризоматичну капсулу „океан” (куди, безумовно, включається й „суша”), характерну для творчості В. Шекспіра загалом (що цілком зрозуміло, виходячи з острівної реальності англійського топосу), найбільш об’ємну в цьому сонеті:

When I have seen the hungry ocean gain
Advantage on the kingdom of the shore,
And the firm soil win of the watery main,
Increasing store with loss, and loss with store.

(Коли я бачу, як голодний океан здобуває / Перевагу над королівством суші, / А непохитна земля перемагає скупчення вод, / Збільшуючи свої надбання за рахунок втрат, а втрати за рахунок надбань).

Вона доволі креативно варіюється й у більшості перекладів. Нижче наводяться характерні приклади, які показують перекладацьку інтерпретацію образної пари „океан vs суша”, щоразу зануреної в своєрідне, дещо інакше семантичне поле:

укр.:

Чи як штурмує Океан голодний / І в Царства суші берег
відбира, / А твердь своє виборює в безодні, / Набутками число
вирівнюючи втрат (Н. Бутук),

Коли я бачу, як вода і суша / Ведуть війну на звіданій межі: /
Стихії б'ються, одна одну крушать... / Війна реальна – хибні рубежі
(О. Виженко),

Коли зорю голодний океан, / Що царство суші подолати рад, /
І твердь, що водний шир дано їй в бран – / Взаємомноження запасу
й втрат (І. Костецький),

Як бачу, коли хвилі без устану / Б'ють в берег, щоб відняти хоч
би п'ядь, / А острів вироста з dna океану, / Щоб втрату й виграш
в сумі урівнять (В. Марач),

Коли я бачу, як голодне море / Зжирє суші королівський сад, /
А суша води моря тяжко боре / І відбирає забране назад
(Д. Павличко),

Щодня голодний океан в злобі / З'їдає землю королівств
багату, / І суша, з морем ставши на двобій, / Вирівнює здобутками
утрату (Д. Паламарчук),

Коли дивлюсь, як Океан велично / Веде із Царством
узбережним бій, / А суша підкоряє воду звично – / Її захопить, як
прийде прибій (І. Селезінка, О. Селезінка);

рос.:

Когда голодный вижу океан, / Что урезает сушу день за днем, /
А берег избавляется от ран, / Свою утрату восполняя в нем
(Р. Бадигов),

Когда я вижу, как вступают в спор / Голодный океан и берега, /
Утратам тягостным наперекор / Трофеи забирая у врага
(І. Івановський),

я видел, как прибрежную страну / стремится поглотить
морской прилив, / а побережье, отразив волну, / с её пассивом сводит
свой актив (Ю. Ліфшиць),

Как пядь за пядью у прибрежных стран / Захватывает землю
зыбь морская, / Меж тем как суша грабит океан, / Расход приходом
мощным покрывая (С. Маршак),

Когда у суши океан голодный / Прибрежье пожирает каждый час, / А твердь земная у стихии водной / Берет свое и грабит про запас (В. Савін),

Когда я вижу, как седое море / Над царством суши в битве верх берет, / А суша, с морем неустанно споря, / Его расход заносит в свой приход (О. Фінкель),

Я вижу, океан прозорлив: катит / На царство суши сонм взбешенных вод, / То океан, то суша подать платят, / И чередуются доход-расход (І. Фрадкін),

Когда я вижу, как в береговое царство / Врываясь, океан бушует и ревет, / Как алчная земля, исполнена коварства, / Захватывает сонм необозримых вод (Ф. Червінський).

Як бачимо, не кожен переклад автентично відтворює „голодний океан” і „королівство суші”. Океан часто перейменовується в „море”, „хвилі”, „воду”, що, по суті, виступають квазісинонімами до шекспірівської лексеми і фактично втрачають свою онтологічну вагу. Аналогічно й суша в окремих перекладах підміняється „берегом”, „островом”, „береговим царством”. У більшості випадків можна бачити, як шекспірівське онтологічне ядро метафори „надбання і втрати” (саме воно постає в образі боротьби антагоністичних стихій) редукується у різних варіаціях в майже „облікову” синтагму „доход-расход”.

Найбільшого інтепретаційного розмаїття зазнала шекспірівська ризоматична капсула “state” („стан”), що, можливо, зумовлено багатозначністю самого англійського слова. У В. Шекспіра в ньому також прозирає онтологія:

When I have seen such interchange of state,
Or state it self confounded, to decay...

(Коли я бачу таку зміну станів / Або ж як найбільш піднесений стан руйнується до самих підвалин).

Для перекладачів онтологічний зміст звужується до соціально-історичних вимірів („Держава”, „князівства”, „царства”, „трони королів”, „каганати”, „новітні Карфагени”, „могутні народи”, „велич”, „влада”, „місто”, „блискуча кар’єра” тощо). Лише в окремих випадках збережено розуміння парадигми „стан”

в онтологічному узагальненні самого автора (переклади Н. Бутук, О. Тарнавського, Р. Бадигова, А. Олєара).

Цим зумовлені й розбіжності в інтерпретації завершення сонета, також пов'язаного з ідеєю *часу*. Підсумок В. Шекспіра постає буквально таким:

Ruin hath taught me thus to ruminare:
That Time will come and take my love away.
This thought is as a death, which cannot choose
But weep to have that which it fears to lose.

(То це руйнування змушує мене замислитись / Про те, що Час прийде і забере моє кохання від мене. / Ця думка подібна до смерті, й іншого вибору не лишається, / Окрім як ридати над тим, що маєш, але боїшся втратити).

За М. Гайдеггером, будь-яка спроба пояснити феномен часу („експлікація часу”) буде пов'язана з „трансцендентальним горизонтом питання про буття”:

Будь-яка онтологія, нехай навіть вона розпоряджається хоч як багатою і міцно скріпленою категоріальною системою, залишається в основі сліпою і перекручуванням власного її призначення, якщо вона попередньо достатньо не прояснила сенс буття і не сприйняла це прояснення як свою фундаментальну задачу (Хайдеггер 1997: с. 11).

Зауважимо: образ Часу на завершенні теми сонету представлений саме *руйнівником* Любові (яка символічно втілює сенс буття). У сумі своїй перекладацька інтерпретація розширює смисли цього онтологічно значущого феномену. Зокрема, як факт, почуття або стан, любов може прочитуватися реципієнтом як завгодно – і в тілесному значенні, і більш широко: імовірно тлумачення швидше в метафізичному, навіть релігійному, ніж предметному сенсі, саме як „те, що маєш, але боїшся втратити”. Для автора з втратою любові вичерпується разом сенс самого часу, це власне та втрата, яка є смертоносною (“This thought is as a death”).

Попри існуючі протилежні дослідницькі інтерпретації, де любов позиціонується як „сила, що не схиляється перед Часом” (Комарова 1989: с. 17), на нашу думку, 64-й сонет підводить читача до фундаментального песимістичного авторського висновку. Не

випадково І. Костецький у примітці до перекладу розгляданого сонета акцентує його „несподіваний песимістичний фінал”, що тим самим „ставить шкереберть усю концепцію «увічнювальних» сонетів” (Шекспір 1958: с. 153). Проте, як свідчать приклади, це не заважає інтерпретувати семантичний ресурс аналізованого сонета, його цілісний метафоричний комплекс відповідно до власного сприйняття. Однак, звичайно, у такому разі руйнується онтологічна суть першооснови.

Підсумок, відповідний саме шекспірівському, субстанційно варіює в низці перекладів:

укр.:

Ця думка – смерть: як же тебе не мати? / І як не плакати з такої втрати? (Н. Бутук),

Убивча думка! Що робити? Плачу, / Бо найсвятіше неминуче втрачу! (О. Виженко),

Мов смерть ся думка, вибору нема, / Лиш плач за тим, що берегти – дарма (І. Костецький),

Від смерті вже пощади не доб’юсь / Й оплачу все, що втратити боюсь (В. Марач),

Мене веде ця думка в тьму незрячу: / За тим, що можу втратити, я плачу (Д. Павличко),

І страшно думати, що смерть колись / Любов мою зруйнує нетривалу. / Ці мислі чорні прирекли мене / На сум за тим, що скоро промайне (Д. Паламарчук),

Що прийде Час і забере любов. / Ця думка, наче смерть, не знає змін; / Той плаче, хто боїться: втратить він (О. Тарнавський),

Ця думка, наче смерть, та що робить? / Ридай чи ні, та мусиш все згубить (Г. Пилипенко);

рос.:

Мысль эта – смерть, и больно повторять, / Что я владею, чтобы потерять (І. Івановський),

А эта мысль, как смерть, всегда в слезах: / Любя, боюсь я, что люблю я прах (В. Микушевич),

Любовь и жизнь – то, что всего дороже, – / ты бережешь, но сохранить не можешь (А. Олар),

И эта мысль гнетет меня, как смерть: / Мы рождены терять, а не владеть (С. Трухтанов),

Мне эта мысль как смерть. И лишь печаль / Жива о том, что потеряют так жаль (М. Чайковський),

О, эта мысль – как смерть! Не плакать я не в силах, / Что все мне близкое – все скроется в могилах (Ф. Червінський).

Попри свою очевидну розмаїтість, наведені вище приклади залишаються в субстанційному значенні ідентичними суті шекспірівської онтологічної метафори Час vs час, що є ключовою підказкою для нехибної рецепції. Такий висновок збігається із образним зауваженням О. Шпенглера: „Мелодія в руках великого музиканта може набувати різного вигляду; простому слухачеві вона видаватиметься геть зміненою, але в глибині – в геть іншому змісті – вона залишається незмінною” (Шпенглер 1995: с. 129).

Нарешті акцентуємо пункт, що виявляє додаткові смисли шекспірівської метафорики: своїм підсумком „залишається тільки ридати” автор фактично виступає предтечею філософії абсолютного песимізму А. Шопенгауера і Е. Гартмана (звичайно, для такого висновку слід було б перевести аналітику в інший бік). Однак, виходячи з такого спостереження і приєднуючись тим самим до ідеї Дж. Лакоффа і М. Джонсона про розуміння метафори як концепції (Лакофф і Джонсон 2004), можна узагальнювати безумовну значущість світоглядних передумов у формуванні й інтерпретації метафоричної образності.

Повертаючись насамкінець до питання про первинність в онтологічній парі значень „сутність” і „субстанція”, переконуємося в такому: за своїми іманентними принципами метафора, постаючи суб’єктивною реальністю-текстом, водночас творить „не-буття”, тобто виступає специфічною, фрагментарною копією світу, його специфічним квазіоригіналом. Проте, заглиблюючись у не-буття певного метафоричного поля, ми, як не парадоксально, прямуємо саме до реальності.

Анкерсмит, Ф. (2003). *История и тропология: взлет и падение метафоры*.

Пер. с англ. М. Кукарцева и др. Москва : Прогресс-традиция, 492 с.

Баумейстер, А. (2012). *Біля джерел мислення і буття*. Київ : Дух і літера, 480 с.

Бахтин, М. (1975). *Вопросы литературы и эстетики: Исследования разных лет*. Москва : Художественная литература, 502 с.

- Вжосек, В. (2012). *Історія – Культура – Метафора. Постановня некласичної історіографії. Про історичне мислення*. Пер. з пол. В. Сагана та ін. Київ : Ніка-Центр, 296 с.
- Гениушас, А. (1981). Проблемы времени в сонетах Шекспира. *Literatura*, XXIII (3), с. 27–41.
- Даннеберг, Л. (2010). Смысл и бессмысленность истории метафор. Пер. с нем. К. Левинсона. В: Бедкер, Х. Э. (ред.). *История понятий, история дискурса, история менталитета*. Москва : Новое литературное обозрение, с. 189–297.
- Зонтаг, С. (2012). *Хвороба як метафора. СНІД та його метафори*. Пер. з англ. Т. Бойка. Київ : Видавництво Жупанського, 162 с.
- Киридон, А. і Троян, С. (2012). Конструювання механізмів історичного мислення. В: Вжосек, В. *Історія – Культура – Метафора. Постановня некласичної історіографії. Про історичне мислення*. Київ : Ніка-Центр, с. 5–25.
- Козубенко, Л. (2014). Літературно-критичне осмислення філософської проблеми часу в сонетах В. Шекспіра. *Теоретична і дидактична філологія*, вип. 18, с. 199–204.
- Комарова, В. (1989). *Метафори и аллегории в произведениях Шекспира*. Ленинград : Издательство Ленинградского университета, 200 с.
- Лакофф, Дж. и Джонсон, М. (2004). *Метафори, которими мы живем*. Пер. с англ. Москва : Едиториал УРСС, 256 с.
- Манин, Ю. (2010). *Математика как метафора*. Москва : МЦНМО, 424 с.
- Олеар, А. (2013). *Shakespeareance. Шекспир после Бродского. Сонеты Уильяма Шекспира*. Пер. с англ. А. Олеара. Томск : Издательство Томского университета, 224 с.
- Склярская, Г. (1993). *Метафора в системе языка*. Санкт-Петербург : Наука, 152 с.
- Тестелец, Я. (2001). *Введение в общий синтаксис*. Москва : РГГУ, 798 с.
- Хайдеггер, М. (1997). *Бытие и время*. Пер. с нем. и примеч. В. В. Библихина. Москва : Ad Marginem, 451 с.
- Шекспир, У. (1996). *Сонеты*. Пер. с англ. Москва : Летопись, 168 с.
- Шекспир, У. (1997). *Собрание сочинений*. В 8 томах. Москва : Интербук, т. 1, 448 с.
- Шекспир, У. (2004). *Сонеты: Антология современных переводов*. Пер. с англ. Санкт-Петербург : Азбука-классика, 384 с. URL: http://lib.ru/SHAKESPEARE/shks_sonnets28.txt (дата звернення: 15 грудня 2019).
- Шекспир, У. (2005). *Сонеты*. Пер. с англ. Р. Бадыгова. Москва : Водолей Publishers, 160 с. URL: http://lib.ru/SHAKESPEARE/shks_sonnets27.txt (дата звернення: 15 грудня 2019).

- Шекспир, У. (2006а). *Новые переводы сонетов Шекспира: подлинные тексты с параллельным переводом на русский язык*. Пер. с англ. С. Трухтанова. Москва : АСТ, 350 с. http://lib.ru/SHAKESPEARE/shks_sonnets26.txt (дата звернення: 15 грудня 2019).
- Шекспир, У. (2006b). *Сонеты*. Пер. с англ. Ю. Лифшица. Екатеринбург : Издательство Уральского университета, 176 с. <http://rus-shake.ru/translations/sonnets/Lifshits/2009/> (дата звернення: 15 грудня 2019).
- Шекспир, У. (2011). *Ромео и Джульетта*. Пер. с англ. Т. Щепкиной-Куперник; *Избранные сонеты*. Пер. с англ. С. Степанова. Москва : Комсомольская правда; Санкт-Петербург : Амфора, 282 с.
- Шекспир, У. (2015). *Сонеты*. Пер. с англ. А. Либермана. Москва : Языки славянской культуры, 335 с.
- Шекспир, У. (2016). *Сонеты*. Москва : Наука, 884 с.
- Шекспір, В. (1958). *Шекспірові сонети*. Пер. з англ. І. Костецького. Мюнхен : На горі, 254 с.
- Шекспір, В. (1966). *Сонети*. Пер. з англ. Д. Паламарчука. Київ : Дніпро, 196 с.
- Шекспір, В. (1997). *Сонети*. Пер. з англ. О. Тарнавського. Філадельфія : Мости, 321 с.
- Шекспір, В. (1998). *Сонети*. Пер. з англ. Д. Павличка. Львів : Літопис, 368 с.
- Шекспір, В. (2008). *Сонети*. Пер. І. Селезінки, О. Селезінки. Львів : [б.в.], 368 с.
- Шекспір, В. (2010). *Сонети=Sonnets=Сонеты*. Пер. Г. Пилипенка. Київ; Ірпінь : Перун, 320 с.
- Шекспір, В. (2011). *Шекспірові сонети=Shakespeare's sonnets*. Пер. з англ. Н. Бутук. Дрогобич : Коло, 156 с.
- Шекспір, В. (2013а). *Сонети пана Шекспіра*. Підрядк. пер. А. Виженка; поет. пер. О. Виженка. Запоріжжя : Дніпровський металург, 316 с.
- Шекспір, В. (2013b). *Сонети*. Пер. укр. В. Лящука. Рівне : Волинські обереги, 199 с.
- Шекспір, В. (2015). *Сонети В. Шекспіра*. Пер. В. Харламова. Київ : Леся, 159 с.
- Шекспір, В. (2017). Сонети. Пер. з англ. В. Марача. *Український Шекспірівський Портал*. URL: <https://shakespeare.znu.edu.ua/uk/soneti-pereklad-viktora-maracha-5/> (дата звернення: 15 грудня 2019).
- Шпенглер, О. (1995). Падіння Заходу. Пер з нім. В. Рубана. *Основа*, № 6 (28), с. 57–150.
- Burrow, C. (ed.) (2002). *The Oxford Shakespeare: The Complete Sonnets and Poems*. Cary : Oxford University Press, 760 p. <https://doi.org/10.1093/actrade/9780198184317.book.1>

THE ONTOLOGICAL ESSENCE OF TRANSFERRING THE WORD MEANING: THE INTERPRETIVE RESOURCE OF A METAPHOR

Olha Chervinska

orcid.org/0000-0001-9261-0604

o.chervinska@chnu.edu.ua

*Department of Foreign Literature, Theory of Literature and Slavic Philology
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
2 Kotsiubynsky str., 58012, Chernivtsi, Ukraine*

Roman Dzyk

orcid.org/0000-0002-0395-8850

r.dzyk@chnu.edu.ua

*Department of Foreign Literature, Theory of Literature and Slavic Philology
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
2 Kotsiubynsky str., 58012, Chernivtsi, Ukraine*

Abstract. Taking in to account the analytical experience of Metaphorology, the article understudies deals with the ontological essence of a literary metaphor. It mostly occurs as a receptive issue and is regarded on a specific example of poetry by W. Shakespeare's – the central figure of “the western canon”. Particular emphasis has been laid on Sonnet 64 and its Ukrainian and Russian translations, where the paradigm of time arises as a basic metaphor. According to O. Potebnia's concept, time, as an image, always preserves its “inner form”: it is anthropomorphic and in all respects corresponds to the archaic mythologeme, which is further on is implemented as a detailed generative metaphor. A multi-componential metaphor of a “deadly thought” (“This thought is as a death”) about the destruction and fatal end of all things, which perfectly corresponds to the overall theme of the sonnet, consistently appears, unfolds and gets materialized in Shakespeare's text. It transforms the abstraction of *thought* into a format of metaphorical imagery, the latter being distinctly conveyed in practically all translations. This metaphor is formed along an “ontological spiral” by zeugma (a four-time repetition of ‘when’, eventually attached to the generalization “Ruin hath taught me thus to ruminare...”). This classical figure also models a compositional frame of metaphors in the sonnet. Relying on the issue of primacy in the ontological pair “essence” and “substance”, we might conclude that metaphor, being treated as a subjective reality-text, creates simultaneously “non-being” and is considered as a specific, fragmentary copy of the world, its quasi-original. The paradox of the phenomenon lies in the fact that “plunging” into the metaphorical field, we thus deeply penetrate into non-being, however heading to reality.

Keywords: ontological metaphor, metaphorical nucleus, metaphorical field, rhizome, interpretive resource, translation, Sonnet 64 by W. Shakespeare.

References

- Ankersmit, F. (2003). *Istoriia i tropologiiia: vzlet i padenie metafori* [History and Tropology: The Rise and Fall of Metaphor]. Translated from the English by M. Kukartseva et al. Moscow : Progress-traditsiia, 492 p. (in Russian).
- Baumeister, A. (2012). *Bilia dzherel myslennia i buttia* [Near the sources of thinking and being]. Kyiv : Dukh i litera, 480 p. (in Ukrainian).
- Bakhtin, M. (1975). *Voprosy literatury i estetiki: Issledovaniia raznykh let* [The issues of literature and aesthetics: research of various years]. Moscow : Khudozhestvennaia literatura, 502 p. (in Russian).
- Wrzosek, W. (2012). *Istoriia – Kul'tura – Metafora. Postannia neklasychnoi istoriografii. Pro istorychne myslennia* [History – Culture – Metaphor. The Emergence of Non-Classical Historiography. On Historical Thinking]. Translated from the Polish by V. Sahan et al. Kyiv : Nika-Tsentr, 296 p. (in Ukrainian).
- Geniušas, A. (1981). Problemy vremeni v sonetakh Shekspira [The issue of time in Shakespeare's sonnets]. *Literatura*, XXIII (3), pp. 27–41. (in Russian).
- Danneberg, L. (2010). Smysl i bessmyslennost' istorii metafor [Sense and senselessness of the history of metaphors]. Translated from the German by K. Levinson. In: Bödeker, H. E. (ed.). *Istoriia poniatii, istoriia diskursa, istoriia mentaliteta*. Moscow : Novoe literaturnoe obozrenie, pp. 189–297. (in Russian).
- Sontag, S. (2012). *Khvoroba iak metafora. SNID ta ioho metafory* [Illness As Metaphor. AIDS and Its Metaphors]. Translated from the English by T. Boiko. Kyiv : Vydavnytstvo Zhupans'koho, 162 p. (in Ukrainian).
- Kyrydon, A. and Troyan, S. (2012). Konstruiuvannia mekhanizmiv istorychnoho myslennia [Constructing the mechanisms of historical thinking]. In: Wrzosek, W. *Istoriia – Kul'tura – Metafora. Postannia neklasychnoi istoriografii. Pro istorychne myslennia*. Kyiv : Nika-Tsentr, pp. 5–25. (in Ukrainian).
- Kozubenko, L. (2014). Literaturno-krytychne osmyslennia filosofskoi problemy chasu v sonetakh V. Shekspira [Literary and Critical Thinking of the Philosophic Problem of the Time in Shakespeares Sonnets]. *Teoretychna i dydaktychna filolohiia*, no. 18, pp. 199–204. (in Ukrainian).
- Komarova, V. (1989). *Metafory i allegorii v proizvedeniakh Shekspira* [Metaphors and allegories in Shakespeare's works]. Leningrad : Izdatel'stvo Leningradskogo universiteta, 200 p. (in Russian).
- Lakoff, G. and Johnson, M. (2004). *Metafory, kotorymi my zhivem* [Metaphors We Live By]. Translated from the English. Moscow : Editorial URSS, 256 p. (in Russian).
- Manin, Y. (2010). *Matematika kak metafora* [Mathematics as a metaphor]. Moscow : MTsNMO, 424 p. (in Russian).

- Olear, A. (2013). *Shakespeareience. Shekspir posle Brodskogo. Sonety Uil'iama Shekspira* [Shakespeareience. Shakespeare after Brodsky. William Shakespeare's sonnets]. Translated from the English by A. Olear. Tomsk : Izdatel'stvo Tomskogo universiteta, 224 p. (in Russian).
- Skliarevskaja, G. (1993). *Metafora v sisteme iazyka* [Metaphors in the system of language]. Saint Petersburg : Nauka, 152 p. (in Russian).
- Testelet, Y. (2001). *Vvedenie v obshchii sintaksis* [Introduction into Syntax]. Moscow : RGGU, 798 p. (in Russian).
- Heidegger, M. (1997). *Bytie i vremia* [Being and Time]. Translated from the German by V. Bibikhin. Moscow : Ad Marginem, 451 p. (in Russian).
- Shakespeare, W. (1996). *Sonety* [Sonnets]. Translated from the English. Moscow : Letopis', 168 p. (in Russian).
- Shakespeare, W. (1997). *Sobranie sochinenii. V 8 tomakh* [Collection of works. In 8 volumes]. Moscow : Interbuk, vol. 1, 448 p. (in Russian).
- Shakespeare, W. (2004). *Sonety: Antologiya sovremennykh perevodov* [Sonnets: the Anthology of contemporary translations]. Translated from the English. Saint Petersburg : Azbuka-klassika, 384 p. (in Russian). URL: http://lib.ru/SHAKESPEARE/shks_sonnets28.txt (accessed: 15 December 2019).
- Shakespeare, W. (2005). *Sonety* [Sonnets]. Translated from the English by R. Badygov. Moscow : Vodolei Publishers, 160 p. (in Russian). URL: http://lib.ru/SHAKESPEARE/shks_sonnets27.txt (accessed: 15 December 2019).
- Shakespeare, W. (2006a). *Novye perevody sonetov Shekspira: podlinnye teksty s parallel'nym perevodom na russkii iazyk* [New translations of Shakespeare's sonnets: authentic texts with parallel translation into Russian]. Translated from the English by S. Trukhtanov. Moscow : AST, 350 p. (in Russian). http://lib.ru/SHAKESPEARE/shks_sonnets26.txt (accessed: 15 December 2019).
- Shakespeare, W. (2006b). *Sonety* [Sonnets]. Translated from the English by Y. Lifshits. Yekaterinburg : Izdatel'stvo Ural'skogo universiteta, 176 p. (in Russian). <http://rus-shake.ru/translations/sonnets/Lifshits/2009/> (accessed: 15 December 2019).
- Shakespeare, W. (2011). *Romeo i Dzhul'etta* [Romeo and Juliet]. Translated from the English by T. Shchepkina-Kupernik; *Izbrannye sonety* [Selected sonnets]. Translated from the English by S. Stepanov. Moscow : Komsomol'skaia pravda; Saint Petersburg : Amfora, 282 p. (in Russian).
- Shakespeare, W. (2015). *Sonety* [Sonnets]. Translated from the English by A. Liberman. Moscow : Iazyki slavianskoi kul'tury, 335 p. (in Russian).
- Shakespeare, W. (2016). *Sonety* [Sonnets]. Moscow : Nauka, 884 p. (in Russian).
- Shakespeare, W. (1958). *Shekspirovi sonety* [Shakespeare's Sonnets]. Translated from the English by I. Kostetsky. München : Na hori, 254 p. (in Ukrainian).
- Shakespeare, W. (1966). *Sonety* [Sonnets]. Translated from the English by D. Palamarchuk. Kyiv : Dnipro, 196 p. (in Ukrainian).

- Shakespeare, W. (1997). *Sonety* [Sonnets]. Translated from the English by O. Tarnawsky. Philadelphia : Mosty, 321 p. (in Ukrainian).
- Shakespeare, W. (1998). *Sonety* [Sonnets]. Translated from the English by D. Pavlychko. Lviv : Litopys, 368 p. (in Ukrainian).
- Shakespeare, W. (2008). *Sonety* [Sonnets]. Translated from the English by I. Selezinka and O. Selezinka. Lviv, 368 p. (in Ukrainian).
- Shakespeare, W. (2010). *Sonety=Sonnets=Sonety* [Sonnets]. Translated from the English by H. Pylypenko. Kyiv; Irpin : Perun, 320 p. (in Ukrainian).
- Shakespeare, W. (2011). *Shekspirovi sonety=Shakespeares sonnets* [Shakespeares sonnets]. Translated from the English by N. Butuk. Drohobych : Kolo, 156 p. (in Ukrainian).
- Shakespeare, W. (2013a). *Sonety pana Shekspira* [W. Shakespeare's sonnets]. Translated from the English by A. Vyzhenko and O. Vyzhenko. Zaporizhzhia : Dniprovs'kyi metalurh, 316 p. (in Ukrainian).
- Shakespeare, W. (2013b). *Sonety* [Sonnets]. Translated from the English by V. Liashchuk. Rivne : Volyns'ki oberehy, 199 p. (in Ukrainian).
- Shakespeare, W. (2015). *Sonety V. Shekspira* [W. Shakespeare's sonnets]. Translated from the English by V. Kharlamov. Kyiv : Lesia, 159 p. (in Ukrainian).
- Shakespeare, W. (2017). *Sonety* [Sonnets]. Translated from the English by V. Marach. *Ukraïns'kyi Shekspirivs'kyi Portal*. (in Ukrainian). URL: <https://shakespeare.znu.edu.ua/uk/soneti-pereklad-viktora-maracha-5/> (accessed: 15 December 2019).
- Spengler, O. (1995). *Padinnia Zakhodu* [The Decline of the West]. Translated from the German by V. Ruban. *Osnova*, no. 6 (28), pp. 57–150. (in Ukrainian).
- Burrow, C. (ed.) (2002). *The Oxford Shakespeare: The Complete Sonnets and Poems*. Cary : Oxford University Press, 760 p. <https://doi.org/10.1093/actrade/9780198184317.book.1>

Suggested citation

Chervinska, O. and Dzyk, R. (2020). Ontolohichna sut' perenesennia znachen': interpretatsiinyi resurs metafory [The Ontological Essence of Transferring the Word Meaning: the Interpretive Resource of a Metaphor]. *Pitannâ literaturoznavstva*, no. 101, pp. 7–29. (in Ukrainian). <http://doi.org/10.31861/pytlit2020.101.007>

Стаття надійшла до редакції 25.03.2020 р.

Стаття прийнята до друку 3.07.2020 р.